

ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої
105-й річниці від дня народження
В. Сухомлинського**

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої 105-й річниці
від дня народження Василя Сухомлинського**

Кропивницький

2023

УДК 37.091.3 : 37.018.7

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(протокол від 20.06.2023 № 3)*

Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 105-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 05.05.2023 / уклад. О.Е. Жосан. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 324 с.

Рецензенти:

Олена Казачінер, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

Наталія Дметерко, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології. Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»;

Валентина Войтко, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу», яка відбулася 5 травня 2023 року на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Науковим, науково-педагогічним, педагогічним, соціальним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

© КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023

© Жосан О.Е., автори статей, 2023

здоров'я населення на національному рівні.....	149
• Лепін Валентин. Особливості емоційного стану подружжя в умовах воєнного стану..	150
• Листопад Маргарита, Малишева Леся. Війна та її наслідки для психічного здоров'я учасників освітнього процесу.....	153
• Лірук Наталія. Формування психологічної стійкості учнів ліцею в період війни.....	155
• Луценко Марія, Тіхонова Наталія. «Школа радості» – простір для щасливого дитинства.....	157
• Луцок Анатолій. Психологічне здоров'я дітей у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.....	160
• Лящук Любомир. Виховні засоби мудрого слова.....	162
• Макаренко Наталя. Проблеми дітей з особливими освітніми потребами на шляху соціалізації.....	164
• Макогоненко Ігор. Профілактичні заходи щодо відвертання впливу стресогенних чинників на психічний стан працівників освіти.....	165
• Максимов Микола. Психологічні особливості навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах війни.....	167
• Малкович Мирослава. Гендерна соціалізація дітей дошкільного віку (за творами В. Сухомлинського).....	169
• Мантуліна Ніна. Застосування казок Василя Сухомлинського у роботі з учнями початкових класів у напрямку підтримки психічного здоров'я.....	171
• Маркітан Тетяна. Психологічне здоров'я дітей в закладах загальної середньої освіти в умовах війни і повоєнний час.....	173
• Мартиненко Зінаїда, Прончакова Ніна. Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах війни на деокупованій території.....	175
• Марченко Ірина. Інноваційна діяльність закладу освіти в контексті педагогіки партнерства.....	178
• Мельник Лариса. Ефективна співпраця вчителя та батьків під час навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни та повоєнного часу.....	181
• Мозгова Вікторія. Особливості освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни та шляхи подолання проблем.....	183
• Нагорняк Юрій. Методи позитивної психотерапії в подоланні кризи сімейної пари, викликані ситуацією війни.....	185
• Наквацька Жанна. Ресурсні години психолога.....	187
• Нікітіна Ірина. Система захисту та підтримки психічного здоров'я учасників освітнього процесу Національного університету харчових технологій в умовах війни....	190
• Овчиник Тетяна. Використання казкотерапії у виховній роботі зі здобувачами освіти.....	196
• Огоренко Вікторія, Шустерман Тамара, Ніколенко Алла, Карпова Тетяна, Кокашинський Віктор. Ментальне здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах війни.....	198
• Олефіренко Тетяна. Роль рідної мови у формуванні психічної культури вихованців з особливими освітніми потребами за Василем Сухомлинським.....	200
• Омельчук Ксенія. Співпраця учасників освітнього процесу в сучасних умовах.....	203
• Охременко Катерина, Рябченко Світлана. Причини девіантної поведінки учнів і шляхи їх усунення в практиці роботи сучасного вчителя.....	205
• Павленко Олег. Реалізація студентоцентрованого підходу до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку.....	207
• Павлюх Вікторія. Актуальність ідей Василя Сухомлинського в контексті психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного часу.....	209
• Панчук Наталія, Белан Надія. Діагностичне дослідження проблеми ставлення до здоров'я в умовах війни та повоєнного часу в роботі практичного психолога.....	212
• Пашковець Наталія. Сучасні технології викладання історії для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах воєнного часу.....	215
• Петрик Олена. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу.....	218
• Платонов Владислав, Овсяннікова Яніна. Мінна безпека в освітньому середовищі як запорука навчання безпекової поведінки.....	220
• Потьомкіна Нанулі. MINDFULNESS-практики підтримки ментального здоров'я суб'єктів освітнього процесу закладу вищої освіти.....	222
• Похілько Діана. Особливості психологічних проблем дітей з окупованої території.....	224
• Поштарук Лариса, Мартинюк Леся. В.О. Сухомлинський – фундатор науки про	

результати» [4, с. 14].

Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Якщо педагогічний колектив працює на засадах гуманної педагогіки, в таких школах не має проблем з поведінкою дітей, агресією. Освітній процес за педагогікою партнерства не може бути однобоким, тобто лише навчальним, тут має застосуватись комплексний підхід до навчання і виховання.

Психологічну основу педагогіки партнерства в умовах сьогодення складають суб'єкт-суб'єктні стосунки – співпраця двох суб'єктів. Цей тип взаємин є для освітнього процесу оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за вчителем функцію управління, а з іншого – дає учневі можливість діяти самостійно.

Тому завдання педагогів в умовах війни полягає у створенні атмосфери турботи і підтримки учнів, яка сприяла б розвитку їхніх можливостей, задовольняла їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Співпраця учителя й здобувачів освіти, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації здобувача освіти в освітньому середовищі.

Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності.

Усі здобувачі освіти мають потребу в м'якому, доброзичливому ставленні, відкритому спілкуванні з педагогами на засадах партнерства, тому необхідно всіляко будити активність в підростаючого покоління, підкреслювати мотиваційні компоненти діяльності, а також формувати більш високу зацікавленість у результатах, підвищувати почуття відповідальності через систему виховних заходів. Розмірковуючи над тим, якою б хотілося бачити Україну, то, вважаємо, що насамперед необхідно врахувати особливості кожного з нас, адже ми народжуємось, зростаємо, навчаємось, вбираємо знання та досвід від тих, хто став для нас авторитетним і при цьому прагнемо бути захищеними, відчувати себе реалізованими в своїй країні, бути впевненими в своєму майбутньому. А це можливо за умови відчуття рівності в своїх правах, можливостях та однаковому доступі до всіх ресурсів.

Саме педагогіка партнерства відіграє значну роль у створенні нового освітнього простору, безпечного інклюзивного освітнього середовища, що є надзвичайно важливим та актуальним завданням для нашої держави, особливо в умовах війни та післявоєнної відбудови держави.

Плануючи свою діяльність у сучасному освітньому просторі за новітніми особистісно-орієнтованими технологіями, вчитель і керівник закладу загальної середньої освіти повинні орієнтуватися на дослідження, напрацювання великих педагогів-гуманістів, сучасні досягнення науки і педагогічної практики та постійно шукати відповіді у командній творчій діяльності на засадах педагогіки партнерства.

Висновки. Отже, в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, здобувачем освіти і батьками. Здобувачі освіти, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель взаємодії: партнерство, повага, довіра, рівність відповідальності, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між здобувачем освіти, учителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей. Діалог і багатостороння комунікація між здобувачами освіти, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію.

Список використаних джерел

1. Артемова В. Історія педагогіки України : Підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.
2. Кравчинська Т. Педагогіка партнерства: основні ідеї, принципи та сутність. *Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи: зб. ст. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* Харківська академія неперервної освіти, м. Харків, Україна С. 85-88. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/707221/>.
3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. [упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І. та ін. Київ. 2018. 40 с.
4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://surl.li/vxbx>.

МІННА БЕЗПЕКА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК ЗАПОРУКА НАВЧАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Через широкомасштабне вторгнення на територію України ворогом застосовано безліч видів мін, що направлені на знищення населення. Сапери різних силових відомств не можуть швидко очистити всю територію, тому цивільне населення залишається в зоні ризику. Навчання дітей мінній безпеці є тими заходами, що забезпечують дітей знаннями з безпечного поводження в небезпечних територіях та дозволяють не наражатися на небезпеку. Саме освітнє середовище дозволяє включити вивчення цих знань у загальному процесі освіти.

Ключові слова: мінна безпека, навчання, освітнє середовище, навчання дітей

Due to the large-scale invasion of the territory of Ukraine, the enemy used many types of Mines aimed at destroying the population. Sappers of various law enforcement agencies cannot quickly clear the entire territory, so the civilian population remains at risk. Mine safety training for children is a measure that provides children with knowledge of safe behavior in hazardous areas and allows them not to be exposed to danger. It is the educational environment that allows you to include the study of this knowledge in the overall educational process.

Keywords: mine safety, learning, educational environment, teaching children

Вступ. Наслідки повномасштабного вторгнення військ російської федерації на території України є катастрофічними. Одним із таких є замінування території. Мінному забрудненню підверглися ліси, сільськогосподарські угіддя, житлові будинки, лікарні, школи, заклади дошкільної освіти. Масштаб замінування по приблизним підрахункам дорівнює 190 тисячам квадратних кілометрів не враховуючи окуповані території та державний кордон України [1].

Кожного дня з'являється інформація про те, що в різних частинах деокупованих територій цивільне населення зазнає мінно-вибухових травм з важкими або смертельними наслідками. Тому навчання мінній безпеці є запорукою збереження життя цивільного населення.

В реаліях сьогодення самою незахищеною категорією є діти. Саме їх цікавість до різних предметів та необачність призводить до травматизації та смертельних наслідків.

Створення уроків безпеки для дітей є складним процесом, який має певні особливості:

- створення особливого навчального середовища;
- розробка спеціалізованих занять, які дозволяють опанувати навички безпечної поведінки;
- інтеграція спеціальних занять до розкладу учнів.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення цієї проблеми необхідно включити спеціально розроблений курс занять з мінної безпеки у освітній процес.

Заняття повинні розроблятися з урахуванням вікових особливостей дітей, що відповідають різним періодам навчання:

- дошкільний період – діти віком від 3 до 6 років. Діти цього віку, зазвичай, менш здатні поглинати абстрактні поняття і їхнє міркування регулюється більше сприйняттям та емоціями, ніж розумом на основі досвіду і формального навчання. Внаслідок цього, дітям цього віку важко класифікувати об'єкти та ідеї, відрізнити одну небезпеку від іншої або один знак від іншого. Важливо визнати, що, якщо дітям цього віку ефективно надати повідомлення, безпечна поведінка, швидше за все, стане частиною їх повсякденного життя. При побудові занять враховуйте, що повідомлення мають бути дуже простими і ви повинні уникати надання занадто великої кількості інформації про міни і боєприпаси.

- молодший шкільний – діти віком від 6 до 11 років. Діти в цьому віці почали процес класифікації світу і свого ставлення до нього. Вони більш здатні зрозуміти концепції і використовувати логіку і взагалі почати процес прийняття рішень, що базуються на минулому досвіді, і сприйняття наслідків своїх дій. Тим не менш, діти в цьому віці часто діють швидко і можуть не обміркувати свої дії перш ніж зробити їх. Вони можуть бути під впливом емоційних реакцій і діяти часто незалежно від того, що їм, можливо, сказали про безпеку і небезпеку. Діти цього віку можуть почати запитувати технічні деталі вибухонебезпечних предметів, але важливо оминати технічні деталі і залишатися зосередженими на ключових повідомленнях безпеки.

- діти середнього та старшого шкільного віку (від 12 до 17 років) вже в змозі брати на себе

більше відповідальності ніж діти молодшого шкільного віку. Вони мають набагато більшу здатність міркувати логічно та мають набагато більше досвіду і знань, на яких базують свої рішення. Ці діти, як правило, мають знання, якими можуть поділитись, і вони можуть більш активно брати участь у заняттях. Вони можуть навіть почати, визначати форму і зміст повідомлень, які найбільш наближені до них і їх місцевої ситуації. Для учнів середнього і старшого шкільного періоду повідомлення можуть бути більш складними і може бути надана загальна інформація про характер загрози (типи вибухонебезпечних предметів, які, ймовірно, можна знайти) і про те, що роблять інші, щоб запобігти загрози (знешкодження мін і пропаганда заборони наземних мін), і які дії треба виконувати у випадку, якщо дитина потрапила в замінований район [2].

Отже, розроблені заняття з мінної безпеки повинні включати в себе наступну інформацію щодо вибухонебезпечних предметів:

- вигляд вибухонебезпечного предмета;
- особливості небезпечного предмету;
- відомості з назви типу небезпечного предмету;
- зони ураження небезпечного предмету,
- наявність дистанційного спрацьовування;
- колір небезпечного предмету;
- місця де можуть знаходитись небезпечні вибухові предмети.

На сьогоднішній день, міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, ЮНІСЕФ, ДСНС і Національною поліцією розроблені різні види учбових занять та матеріалів, для навчання дітей, що подається у вигляді мультфільмів та коміксів, а також впроваджуються у учбовий процес:

- Мінреінтеграції було підготовлено добірку корисних сервісів та онлайн-уроків, які допоможуть підвищити обізнаність дітей щодо мінної безпеки.

- ДСНС розроблено серію роликів щодо мінної безпеки. У цих відеоуроках за допомогою схем і помічника – пса Патрона роз'яснюють про попереджувальні знаки, види вибухівок, радіус ураження та що робити у разі їх виявлення.

- Мінреінтеграції у співпраці з видавництвом «Ранок» розроблено комікси «Мінна безпека не-без-ПЕКа» та «Безпечний ПЕКосвіт». За допомогою них можна ознайомити дітей з правилами поведінки у разі знаходження небезпечного предмета у простій та інтерактивній формі.

- створені спеціалізовані класи безпеки в школах, представниками ДСНС, Національної поліції, організаціями з гуманітарного розмінування та мінної безпеки.

- Асоціацією саперів України було створено онлайн-курс «Навчання з попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів».

- створена онлайн-платформа «Все про мінну безпеку», де зібрані корисні матеріали для дітей різного віку, а також покрокова інструкція, як батькам розповісти дітям про міни.

- розроблений освітній проект «Стопміна», спрямований на підвищення поінформованості й обізнаності дітей щодо ризиків від вибухонебезпечних предметів, створений Данською Радою у справах біженців [3].

Зазначені курси направлені на вивчення у дітей безпекового алгоритму дій та доведення до автоматизму основних правил мінної безпеки:

- не підходь!
- не чіпай!
- набирай «101»!

Висновки. На сьогоднішній час, дуже актуальним залишається питання щодо впровадження у навчальний процес спеціалізованих занять для дітей з мінної безпеки. Ці заняття можуть бути різних видів, як відеолекції, моделюючі ситуації, виїзні заняття до спеціалізованих класів або заняття зі спеціальними стендами у школах з урахуванням вікових особливостей дітей. Впровадження таких занять дозволить значно зменшити кількість випадків травмування дітей.

Список використаних джерел

1. Україна – найбільш замінована країна у світі URL: <https://t.me/operativnoZSU> (дата звернення 13.04.2023).

2. Стандартна операційна процедура 12.10/ДСНС. Навчання населення ризикам, пов'язаним із поводженням з вибухонебезпечними предметами. Введено в дію: Окреме доручення Голови ДСНС від 04.03.2020 № В-32 URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/6/8/9/6/7/1QBewzVACHxt3lQilLbOwC6hsX6WcrOsyFIFiscl.pdf> (дата звернення 19.04.2023).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої 105-й річниці
від дня народження Василя Сухомлинського
5 травня 2023 року**

Укладач –

Жосан Олександр Едуардович,

завідувач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Редактор – Плащевська Надія Василівна.

Підписано до друку06.2023.

Формат 60x90¹/8. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Друк офсет. Умов. друк. арк.

Обл.-вид. арк. Зам. №

Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем».

Вул. Т. Шевченка, 25, м. Кіровоград, 25006.

Тел. 050 692 29 40.

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4470 від 17.01.2013*